

A kettős állampolgárság régi vívódásaink tükrében

A mikor valami, amiért küzdöttünk, már megvalósul, lehiggadnak a kedélyek, és előbb-utóbb természetesnek tűnik, életünk részévé válik, és lassan feledésbe megy, hogy milyen nagy reményt fűztünk köréje, és bizony előfordul, hogy nem élünk a kiküzdött alkalommal, úgy mint valamikor terveztük, nem igyekszünk eljutni a lehetőségek határáig. Így látom a kettős állampolgárság megvalósítása utáni helyzetet.

A *Hitel* felelős szerkesztője arra kért, írjak a folyóirat részére a kettős állampolgársággal kapcsolatos élményeimről, észrevételeimről, érzéseimről, gondolataimról.

A kettős állampolgárság dolgával nem annak megvalósítása alkalmával találkoztam először, mi több annak Ausztráliában is van előtörténete, így ha szabad, arról szólnék előbb. Már amiatt is, hogy számomra ez az előtörténet hosszabb, mélyebb és érdekesebb élmény volt, mint a megvalósítás, amelyben már nem volt, nem is lehetett személyes részem, hiszen az már csak a magyar törvényhozás munkája lehetett.

Ellentétben Melbourne rendkívül sikeres, világszínvonalú magyar közösségeivel, Sydneyben a nemzetpolitika, hungarológia témakörében mutattak fel honfitársaink a magyar összemigráció munkájában is számon tartott eredményt. Nem véletlen, hogy Sydneyben 1989-ben alakítottuk meg az Ausztráliai Magyar Szent Korona Társaságot, amelynek a történelmi alkotmány helyreállítása követelése mellett fontos feladata volt a nemzet egységének hirdetése, szimbolikusan is a Korona-eszmeiség birodalmában.

Nem is annyira a magunk helyzetét, hanem inkább az elszakított nemzetrészek sorsát tettük törődésünk középpontjába, mintegy folytatásaként az emigrációban Trianonnal és annak meg nem szűnő következményeivel való foglalkozásnak. Trianon hódítókra és hódítottakra osztotta a Kárpát-medence társadalmát nemcsak az országhatárok vonalán, hanem a falvak, a családi otthonok kerítésén, küszöbén is, néha azon belül is. Ebben az állapotban új értelmezést kapott a *nemzet* és az *állam* fogalma, de nem egységesen, hanem a hódoltatók és hódoltatottak vonalán életbevágóan eltérően. Az egykori magyar (nemesi majd polgári) nemzetfogalommal szemben az utódállamok nemzetfogalma az uralkodó etnikai alapú nacionalizmusnak megfelelően kirekesztő – nem fogadja el a magyart a román, a szlovák, a szerb stb. közéjük valónak, de állampolgársági státusában sem kaphat a magyar teljes értékű elfogadottságot mindaddig, amíg nyelvi és társadalmi különállásával idegen elemként rontja az ország etnikai tiszt-

taságát. Nem rasszizmus, mert az asszimilált magyart elfogadja. Az azonosulás elősegítése államformától, politikai ideológiától mindvégig jelen van az utódállamok politikájában az elmúlt közel száz évben.

Behatóan foglalkoztunk az emigrációban Trianon következményeivel, követtük főként a magyar állampolgárságot elvesztett milliók méltánytalan emberiességi jogi helyzetét, amely hátrányt szenved amiatt, hogy az etatista felfogáson alapuló nemzetközi jog nem ismeri (nem ismeri el) a nemzetiségi kategória jogalanyiságát, csak azt a csupán közigazgatásit ismeri, ami az államhoz köti az egyént, holott az új hatalmi közegben kiemelt jelentőséget nyer a nemzetiségi kategória, mert annak alapján szenvednek joghátrányt, válnak nem teljes értékű állampolgárrá. A területfoglalás jogvédelmet élvez, az ember a tárgyi fogalalás része. Ebben a nemzetközi jogrendszerben a magyar államnak nincs jogi megfogalmazású kapcsolata a határon kívülre került nemzetársaihoz.

1991. november 30-án Sydneyben, a Délvidéki Magyar Szövetség összejövetelén a következőket mondtam:

„Éppen most, ezekben a hetekben, hónapokban bontakozik ki annak a szemléletnek a tarthatatlansága, amit a trianoni majd a párizsi úgynevezett békeszerződés a magyar népre rákényszerített. »Úgynevezett« békeszerződés, mert nekünk nem hozott békét, és a szerződés elfogadása is kényszer alatt történt, amelynek megtartására minket köteleztek, de amit a másik fél azóta is minduntalan megszeg. Tarthatatlan ez a szemlélet, mert arra kötelezi a magyar kormányt, a magyar hatóságokat, hogy a négy-millió magyart, akik a trianoni határokon kívülre kerültek, idegen állampolgároknak tekintse. A nemzetközi jog ezeket a magyarokat, akik el sem mozdultak szülőföldjükéről, jugoszlávnak, romának, szovjetnek, csehszlováknak, osztráknak minősíti. Ezzel a minősítéssel a természet rendje ellen cselekedtek, kiszakították őket a magyar nemzet kötelékéből, ugyanakkor idegen elemként kellett élniük egy más nép uralma alatt, amelyik elfogadta a megszerzett területek birtoklását, de nem fogadta el a rajta élő őslakosok nemzeti mivoltát. Ez okozta a magyarság mérhetetlen szenvedését, amely iránt az államhatárokat megszábó nagyhatalmaknak nincsen érzékük. Jogalkotásuk még ma is abban a primitív állapotban van, hogy a kisebbségi jogokat csak az általános emberi jogok keretében szemléli.”

Jól tudtam, hogy a nemzetmivolt-alapra helyezett felhorkanásom beleütközik a nemzetközi jogba, amelynek hatálya alá szorítottan a magyar állam sem tud annak ellenében törvényes megoldást érvényesíteni. De ha van értéke a népakaratnak, akkor palántázzunk népakaraterdőt, ezért így fogalmaztam 1991-ben: „Nem az etatizmus szülte állampolgárságot kell megszólítani, hanem a nemzeti öntudatot, az együvé tartozás érzését kell újjáéleszteni, és ennek érvényesülése érdekében kell megfelelő törvényeket hozni. Olyan törvényeket, amelyek törvényes és jogi keretet adnak a nemzetnek az államhatároktól függetlenül. A nemzet fogalmát tárgyiasító törvények birtokában és a társadalomnak nemzeti szolidaritásban megvalósult közérzetében minden adódó alkalommal készen állhat a lehetőség, hogy meghozza azt a szükséges intézkedést, amely a nemzet erőforrásait gyújtópontra összefűzi.

Lehet, hogy ez költői megfogalmazás, amitől a jogásztársadalom haja égnek áll, ezért jött létre az alábbi megfogalmazás 1993-ban:

- „Azt akarjuk elérni, hogy hozzon a magyar országgyűlés olyan törvényeket, amelyek törvényes és jogi keretet adnak az egész magyar nemzetnek az államhatároktól függetlenül.”

- „Hozzanak olyan törvényt, amely szerint: a magyar alkotmány a magyar nemzet tagjának tekint minden magyart, függetlenül attól, hogy mely államnak az állampolgára.”
- „Emeltessék a nemzet fogalma alkotmányjogi képletté, mert érzéseiben is, vágyaiban is, és reméljük, felemelkedésében is: egy a nemzet!”
- „Ennek a kornak az a bűne, hogy állampolgári kategóriákra szaggat kultúrköri kategóriákat.”

Ezekkel a gondolatokkal indult el Sydneyben az *Egy a nemzet mozgalom*, amelynek programjaként kifejtettük, hogy általa azon fáradozunk: jöjjön létre olyan törekvés Magyarországon, az elcsatolt területeken és a nagyvilágban szétszórta élő magyarok között, amely feladatává teszi a magyar nemzet fogalmának és jogállásának törvényes meghatározását annak érdekében, hogy végül is a nemzet mint államjogi kategória újra helyreálljon egy olyan közjogi és magánjogi rendezés, továbbá társadalmi akarat alapján, amely elveti azt az újkori etatista elvet, ami megtagadja a nemzethez tartozást azoktól, akik nem élhetnek a magyar állam határain belül, megfosztva őket olyan emberi és kollektív jogoktól, amelyekre ma már általánosan nemzetközi törvények vannak. A magyarok összesége – mint olyan nép, amely egyharmadában nem magyar állampolgár – ne az állampolgárság kötelékében keresse az együvé tartozás esélyeit és indokolását, hanem abban, hogy nyelvével, kultúrájával, érzelmeivel magyarnak érzi magát.

Kettős állampolgárság

Az élet időnként mást hoz, mint amit az elképzelés lehetségesnek tart. Végül is a határon túl élő nemzetrészek állampolgársági-jogi törvénykiterjesztéssel való egybekapcsolása a magyar állam területén élő magyarsággal valósíthatja meg a határon átható nemzetegyesítést.

A felkérésre adott véleménynek őszintének kell lennie. Nem tartottam elégségesnek a kettős állampolgárságot a trianoni bántalmak elhárítására. A 90-es években évente 4–5 hónapot töltöttem Magyarországon, a Magyarok Világszövetsége munkájában is részt vettem. Újjáalakulása után nem sokkal már felvetődött a kettős állampolgárság mint megoldás, majd mindinkább előtérbe került, az évtized végén határozatban is a nyilvánosság elé lépett, nagy érdeklődést és vitát keltve a politikai életben és a médiában.

Féltem a 2004-ben népszavazásra kényszerített kérdés következményeitől. Nem csak a baloldali kormány és média nyilvánvaló ellenzésétől, inkább attól, hogy a magyar társadalomban nincs meg kellő mértékben a szükséges nemzeti összetartozás érzése, amely miatt a sikertelenség felesleges kiábrándulást gerjeszt a határon túliakban, ami a lelki megrázkódtatás traumáját idézi épp azokban, akiknek a képzeletében ölelő karú anyaország él. Ennek adtunk hangot a hetilapunkban és a közösségi rádióunkban.

Csapdában a kormány, *Magyar Élet*, 2004. november 25.:

„A jelenlegi kormányt adó két politikai párt azonnal ellenségesen viszonyult a kettős állampolgárság kérdéséhez, és a kormány elkövette azt a súlyos politikai bűnt, hogy megtagadta a pártatlanságot. A kormánynak az lett volna a kötelessége, hogy a szavazókat részrehajlástól mentesen tájékoztassa a javaslat lényegéről, előnyeiről és hátrányairól. Mi itt, Ausztráliában emlékezünk néhány ilyen korrekt módon lefolytatott

népszavazásra, legnevezetesebb volt az, ami a köztársasági államforma elfogadásáról szólt. Minden szavazó megkapta a kis füzetet, amelyben képzett jogászok felsorolták a mellette és ellene szóló érveket. Ehhez képest Magyarország a vita során egy vad vidék lett, és azt a magyar kibontakozást ellenző baloldal gerjesztette. [...] Az elmúlt 15 évben soha nem mutatkozott meg olyan élesen a két táborra szakítottság, mint ebben a szavazás körüli vitában. De csak azért, mert eddig még nem került vitára olyan élesen a nemzeti kérdés, mint a kettős állampolgárság ügyében. A kormány pártkormányként lépett fel, arra számítva, hogy tekintélyével, hatalmi súlyával és tájékoztatási lehetőségeivel rémületet kelt, és eléri, hogy a javaslat megbukjon akár az ellene szavazók többségével, akár a távolmaradókkal.”

Éreztük tehát, hogy a követelés tárgya olyan történelmi horderejű, amellyel nem szabad hazardírozni előkészítetlen népszavazáson. Egyébként is a nemzetegyesítés kérdésében, népszavazás esetében, a nemzet legérdekeltbb részei maradnak szórtanok, hiszen csak a magyar állam területén lehet erről népszavazást rendezni. Tehát csak az a rész szavaztatható meg, amely kevésbé érdekelt, esetleg bizonyos értelemben ellenérdekelt. Ami még rosszabb, a kérdés azonnal pártpolitikai ügy lett, és mint ilyen a javaslattal szembeszálló kormánypártok hívei nem a kérdés lényegét mérlegelik, hanem egyszerűen követik párhűségüket.

Atérettük a népszavazás eredménye során fellobbanó kollektív csalódást a határon túli, főleg az erdélyi magyarság szinte egészében. Sovány vigasz, hogy az „igen” szavazatok kis többséget mégis kaptak, amikor az érdektelenség miatt érvénytelen lett a szavazás, de felmutatta a szavazó országnak a kérdéshez viszonyuló kiábrándító állapotát. Végül is a kormány a szavazás győzteseként a kettős állampolgárság ügyét elvetettnek tekintette.

Rossz időben jött a csalódás, éppen amikor az európai uniós csatlakozással elérhető nyitottabb határoktól remélték a határon túliak a 85 éves elzártság enyhülését, amihez jobban illett volna a törzsország nyitott, tette kész, testvért ölelő állapota. Felesleges bemutatkozás volt, mert az uniós követelményeknek megfelelően az államhatárok átjárhatósága nolens volens trianoni állapotokat bontó következményekkel jár, és csak idő és felelősség kérdése ilyenkor, hogy kormányzat és társadalom mikor és milyen mértékben ismeri fel a történelem adta nyílást, amelyen keresztül eddig nem remélt nyomulásra nyílik alkalom.

A népszavazás idején a történelmi jelentőségű vállalásra sem az akkori magyar kormányzat, sem pedig a szavazók felfogóképessége nem volt megfelelő állapotban, értve ezen a társadalom olyan állapotát, amely úgy nőtt fel, hogy ha arra járt, csodálkozott, hogy a románok tudnak magyarul. De persze a nemzetegyesítő szándékot ellenzők igyekeztek kihasználni a szavazók jelentős részének fogékonyságát a nemzetellenes kormányzat irынségeit felkeltő propagandájára. Ez minősíti őket.

2010-re egy egészen más felfogású szavazópolgárság nyilatkozott meg, amelynek megváltozott ítélőképességét igazolja a törvényerőre emelt kettős állampolgárság általános kedvező fogadtatása, éles ellentétben a hat évvel korábbi botrányos társadalommegosztó kísérlettel szemben.

A mai helyzet

Ebben az évben tartottuk meg Sydneyben, június 8–9–10-én a VII. Ausztráliai Magyar Identitás Konferenciát, amely öt évvel követte a korábbi. Így történt, hogy annak tartalmi része nagyban eltért a korábbiaktól, mert ezúttal már nem a várakozás, hanem

a megvalósulás hangulata uralkodott, hiszen intézményesült Magyarországon a nemzetegyesítés régtől óhajtott programja, amelynek első feladata volt, hogy megvalósítsa a kettős állampolgárság intézményét. Erre való emlékezéssel üdvözöltem a kongresszust „Az összetartozás a nemzeti lét követelménye” című írásomban, amelyből egy rövid szakaszt ide másolok:

„A nemzeti kormány romhalmazt örökölt hazahűtlen elődjétől, de végre hozzáláthatott az ország színter minden dolgának radikális rendbetételéhez. Szemléletében nemcsak az ország, hanem a nemzet is helyet kapott. Történelmi felelősségre utal az a mód, ahogyan megfogalmazza a nemzet szerepét, és beviszi azt a közjogi térbe, ahol eddig nem szerepelt. Ez ad jogi alapot és ró kötelességet a nemzet dolgaival való törődésre.”

A magyar kisebbség védelmét ellátni, megmaradása feltételeit biztosítani – a kor felfogása szerint – annak az államnak a kötelessége, amely joghatóságot gyakorol felette. Ugyanakkor a magyar állam felelőssége, hogy a védelem ellátására figyelmeztesse a szomszéd államokat. Ilyen védelem hiánya vagy elégtelensége miatt kell érvényesíteni minden törvényes eszközt a magyar állam részéről a kisebbségi létre ítélt nemzeti identitása megtartása érdekében.

Számon tartjuk és üdvözöljük az illetékes kormánysszervek és a nemzetegyesítés vonalán elfoglalt civil intézmények munkáját és eredményeit. Tudomásul vesszük, hogy a kettős állampolgárság haszna és jelentősége sokszorosan nagyobb a szomszédos országok magyarjai számára, mint a távolabbi elvándoroltak számára. Igények, elvárások és kötelesség tekintetében nagy az eltérés a két nemzetrés között. Egy dologban azonban azonosak vagyunk, az asszimiláció dolgában. Ez külön tanulmányt érdemelne, itt csak annyit említenék, hogy igenis lehet magyar identitást ápolni idegen nyelven is, a származás alapjaira építkezve, megfelelő ismeretanyaggal. Tehát ne szűnjön meg a gondoskodás a nyelvi hanyatlás nyomán.

Mi itt, az ausztráliai emigrációban nem találtunk korábban érkező magyarokat. Minden magyar összejövetelünk magyar nyelvű volt, és ma is az. Az asszimilációval igazán csak az unokageneráció megjelenésével ismerkedtünk meg, illetve döbbsentünk rá, hogy milyen rövid idő alatt megy végbe az iskolázottsági szintű nyelvcsere. A származástudati identitás még megmaradhat további generációkban is, köszönhetően annak, hogy a mai Ausztrália kevert népiségű társadalma már nem kínál (még kevésbé erőltet) kultúrtársadalmi beolvadást. Nem szándékozom kilépni a kijelölt témából, csak megemlítem, aggasztónak tartom az asszimiláció felgyorsulását, a magyar identitásvesztést, a szórványosodást a Kárpát-medencében. Ezt a területet nem fedi a kettős állampolgárság intézménye, amely csak a nyelvben és nemzeti érzésében megmaradt magyarokat karolhatja fel. A követendő út annak felismerése lehet, hogy a magyar identitást azon a nyelven kell fenntartani vagy újjáéleszteni, amelynek iskolázottsági szintjén megértik a szórványban élő magyarok, és egészben vagy részben magyar származásúak a hungarológia tárgykörébe tartozó ismereteket. Így tudnának mentesülni az ország többségi környezetének olyan hatása alól, amelyben magyar műveltség hiányában identitást váltanak.

Mindamellet a kettős állampolgárság intézménye elgurította azt a nagy követ, amelyet Trianon helyezett a magyarság útjába. Most már nyomulni kell ezen az úton.